

NOWE OBLICZE ERHU W CZASACH
PRZENIKANIA SIĘ KULTUR WSCHODU I ZACHODU.
NA PODSTAWIE ARANŻACJI JIA PENG FANGA
MY FAVOURITE THINGS

Kultura muzyczna – spotkanie dwóch światów

Kultura muzyczna Chin różni się diametralnie od muzyki, jaką zna człowiek Zachodu¹. Nauki konfucjańskie wykładają esencję muzyki i wywodzą jej pochodzenie od serca: „Muzyka rodzi się z modulacji dźwięków, a jej źródłem są uczucia wywołane w sercu przez zjawiska świata zewnętrznego”². Ponadto w czasach starożytnych instrumentom strunowym przypisywano znaczenie czystości i wierności, co nadało im nowe wartości³. Te etyczne rozprawy, zakorzenione głęboko w mentalności współczesnego Chińczyka są kluczem do zrozumienia świata muzyki.

Kiedy kultura Azji zaczęła przejmować wpływy z Zachodu, jednym z najważniejszych wysiłków muzyków było tworzenie „nowego” w taki sposób, by jednocześnie nie zapomnieć o tym, co „stare”, tradycyjne. Tym sposobem erhu – chiński instrument tradycyjny znany już za czasów dynastii Song (960–1279 r. n.e.) – stał się pośrednikiem między nowoczesnością a tradycjonalizmem m.in. w twórczości Jia Peng Fanga⁴.

¹ Głównym powodem jest przede wszystkim ogromny wpływ na muzykę religii i filozofii Wschodu. Dlatego właśnie cała teoria muzyczna opiera się na kilku uświęconych liczbach, takich jak pięć: skala pentatoniczna oraz pentatonizm jako ogólna cecha charakterystyczna całej muzyki chińskiej, co dokładnie analizuje A. Czekanowska w swojej książce: *Kultury muzyczne Azji* (Kraków 1981).

² Cyt. za: Luo Zhongfeng, *Ukształtowanie się estetyzującego stylu życia* [w:] *Estetyka chińska. Antologia*, red. A. Zemanek, Kraków 2007, s. 4.

³ W. Ebenhard, *Muzyka* [w:] *idem, Symbole chińskie*, tłum. R. Darda, Kraków 2006.

⁴ Jia Peng Fang, ur. w 1958 r. w Jams, w prowincji Helong Jiang niedaleko granicy rosyjskiej swoje pierwsze erhu otrzymał w wieku 8 lat – w roku rewolucji kulturalnej, która zmusiła go do konspiracyjnej nauki. Po zakończeniu tego krwawego okresu został wybrany (spośród kilkuset kandydatów) do Akademii Muzycznej w Pekinie. W 1988 r. wyjechał do Japonii w poszukiwaniu nowych możliwości dla swojej muzyki, gdzie spotkał muzyka Katsuhisę Hattoriego, z którym rozpoczął długoletnią współpracę. Po powrocie do kraju został okrzyknięty mistrzem erhu.

Erhu, nazywane na Zachodzie także chińskimi skrzypcami, to instrument smyczkowy. Ma charakterystyczne, stosunkowo małe do długości szyjki (posiadającej dwie jedwabne struny), pudło rezonansowe (sześć- lub ośmioboczne) pokryte z jednej strony skórą węża oraz łukowaty smyczek z końskim włosiem. Największy rozwój erhu nastąpił po 1949 r., kiedy Liu Tianhua zaadaptował techniki gry na skrzypcach do gry na erhu⁵.

My favourite things – pochodzenie i najbardziej znane wykonania

Utwór *My favorite things* został skomponowany przez znany broadwayowski duet: Richarda Rodgersa (muzyka) i Oscara Hammersteina (słowa)⁶ w 1959 r. do filmu *The Sound of Music*⁷. Oryginalnie został zaśpiewany przez Julie Andrews. Później pojawiły się kolejne jego aranżacje, których wciąż przybywa. W następnym dziesięcioleciu stał się hitem i standardem jazzowym. Jednym z najbardziej rozpoznawalnych opracowań jest wykonanie Johna Coltrane'a, które ukazało się w 1961 r. w albumie pod tym samym tytułem. Interesujące jest także jazzowe *My favourite things* McCoy Tayner Trio z wybijającym się kontrabasem i znakomitym fortepianem, do którego swą grą nawiązuje polski zespół Tangata Quintet⁸. Nie można zapomnieć o niezwyklej wprost zdolnościach operowania strunami głosowymi McFerrina, w którego wykonaniu wszystkie utwory robią ogromne wrażenie.

My favourite things spotkał się z ogromną popularnością także w Azji Wschodniej. Szczególnie w Japonii, która jako pierwsza otworzyła się na wpływy Zachodu, można znaleźć wiele zespołów oraz solistów grających amerykański przebój Rodgersa. Największą popularnością cieszy się duet gitarowy Gontiti⁹, mający na swoim koncie znakomity dorobek kilkunastu płyt. *My favourite things* w wykonaniu tego duetu jest

W 1998 r. nagrał debiutancką płytę pt. *River*. Aktualnie Jia Peng Fang uczy około setki studentów gry na erhu oraz kontynuuje pracę nad jazzem, klasyką, muzyką filmową, dalej występuje na scenie. Opracowanie autorskie na podstawie biografii artysty: <http://www.pacificmoon.com/html/erhu.html> (dostęp: 16.06.2018).

⁵ Więcej na ten temat zob. *Chinese Music*, ed. Qiao Jianzhong, trans. P. White, Beijing 1999, s. 108–111.

⁶ Hasło: Rodgers [w:] *Encyklopedia muzyczna PWN. Część biograficzna (p–r)*, red. E. Dziębowska, Kraków 2004, s. 428. Duet był bardzo znany w latach 40. na scenie musicali Broadwayu. Tworzyli także do takich filmów, jak *Oklahoma!*, *Carousel*, *South Pacific*, *The King and I*.

⁷ <https://www.ibdb.com/broadway-show/the-sound-of-music-8195> (dostęp: 16.06.2018).

⁸ Tangata Quintet to warszawski zespół założony w 2002 r., który jako jedyny w Polsce opiera swoją muzykę jazzową na twórczości Astora Piazzoli. W skład Tangaty wchodzi sami znani artyści: skrzypek Grzegorz Lalek, bandeonista Klaudiusz Baran, kontrabasista Sebastian Wypych, fortepianista Hadrian Phillip Tabęcki oraz gitarzysta Piotr Malicki.

⁹ Więcej na oficjalnej stronie duetu: <http://www.gontiti.jp> (dostęp: 16.06.2018).

przykładem kunsztu wirtuozowskiej gry solowej oraz z towarzyszeniem zespołu instrumentalnego (grupy perkusyjnej i smyczkowej). Niesamowite tony wydobywa w aranżacji tego utworu także światowej sławy wiolonczelista pochodzący z Chin – Yo-Yo Ma w albumie: *Songs of Joy & Peace* (2008), który nagrał z takimi gwiazdami, jak np. grający na trąbce Chris Botti (można go usłyszeć właśnie w utworze *My favourite things*).

Dzielo Rodgersa wciąż pozostaje hitem i również młodzi artyści chętnie je wykonują. Za przykład może posłużyć młody koreański gitarzysta Jung Sungha, którego oficjalny kanał na YouTube śledzi ponad 5 mln fanów z całego świata. Wykonał on *My favourite things* solo, w aranżacji japońskiego muzyka Tanaki Akihiro.

My favorite things największą popularnością cieszy się w okresie świąt, a wiele jego aranżacji nazywa się piosenką świąteczną. Najczęściej są to wykonania fortepiano-we, np. japońskiego pianisty Ryuichi Sakamoto.

My favorite things – analiza i aranżacja na erhu

My favorite things jest typową formą jazzową. Główną melodię prowadzi jeden instrument, potem są wprowadzane improwizacje, by na końcu powrócić do tematu. Jediną różnicą jest instrument solo – erhu. W zespołach europejskich miejsce solo najczęściej zajmują instrumenty dęte drewniane (klarnety¹⁰, saksofony) lub blaszane (trąbki¹¹, puzony). Mogłoby się здаwać, że chińskie skrzypce są jedynym elementem kultury Wschodu w tym utworze. Jednak, gdy sięgnąć do początków jazzu, można dojść do wniosku, że to właściwie nie kultura Wschodu przejmie wpływy, lecz odwrotnie – kultura Zachodu, ponieważ w jazzie wykorzystuje się skalę pentatoniczną¹², która ma pochodzenie orientalne. Dlatego jazz można określić jako przejaw infiltracji kultur, a nie jedynie przejmowania przez jedną kulturę elementów drugiej¹³.

Związki jazzu z wieloma kulturami, pasja i emocje płynące z tej muzyki powodują wielkie zainteresowanie nią współczesnych artystów. Dla chińskiego mistrza erhu ta muzyka stała się znakomitym pomysłem na pokazanie możliwości tego instrumentu, co zaowocowało ukazaniem całkiem nowego oblicza chińskich skrzypiec w *My favourite things*.

¹⁰ Prawdziwym mistrzem tych instrumentów i jednym z pierwszych jazzmanów aranżujących *My favourite things* był John Coltrane.

¹¹ Jednym ze znakomitych solistów współczesnych jest Chris Botti, który wykonał *My favourite things* ze świetnym wiolonczelistą: Yo-Yo Ma, a utwór ten można znaleźć na płycie *Songs of Joy & Peace*.

¹² Szerzej na ten temat zob. A. Czekanowska, *Kultury muzyczne...*

¹³ Tą kwestią w jazzie zajmuje się m.in. Zofia Lissa w wywiadzie dostępnym w zbiorze polskiej krytyki jazzowej: *Fenomen jazzu jako przejaw migracji kultur* [w:] *Z polskiej krytyki jazzowej*, wybór W. Panek, Kraków 1978.

Zadziwiająco dobrze brzmią tu dźwięki *staccato*, raczej niespotykane w tradycyjnej muzyce komponowanej na ten niezwykle, przypominający swym brzmieniem ludzki głos instrument. Erhu świetnie współgra z podstawowym składem jazzowym: fortepianem, perkusją i kontrabasem, które na płaszczyźnie rytmicznej i harmonicznnej doskonale dopełniają i eksponują bogactwo oraz walory brzmieniowe instrumentu solowego, prowadzącego główny temat kompozycji Rodgersa.

Już pierwsze taktory solo fortepianu wprowadzają radosny, żywy nastrój, dzięki któremu erhu można zaprezentować z zupełnie innej strony. Swobodna, a nawet frywolna gra wszystkich instrumentów emanuje wręcz pozytywnymi falami, przez co osoby lubiące ten typ muzyki nie są w stanie zapanować nad poruszaniem ciała w rytm płynącej melodii. Zapewne wpływa na to także zmienność tempa i mocne akcentowanie, które nie gaśnie aż do zakończenia utworu. Najbardziej odznaczają się momenty solo erhu, w których Jia Peng Fang przechodzi z *piano* do *forte*, jeśli nie nawet *fortissimo*. Zatem można powiedzieć, że chińskie skrzypce dzięki muzyce jazzowej doczekały się nowej twarzy.

Fenomen muzyki na erhu Jia Peng Fanga

Sluchając muzyki Jia Peng Fanga, wkraczymy w niesamowity świat doznań słuchowych. Poznajemy też nowe, niezwykle oblicze erhu zarówno w utworach chińskiej muzyki tradycyjnej, jak i tych opartych na nowych poszukiwaniach w muzyce Zachodu. Jia Peng Fang potrafi poruszyć serce, uspokoić ducha swoją interpretacją muzyki rodzimej. Oczarowuje słuchacza spoza tej kultury pięknem brzmienia, liryką *legato* erhu. Sluchając np. płyty *River*, można poczuć się, jak zaklinany wąż, jak dziecko ostrożnie prowadzone ku wyższym doznaniom¹⁴.

Natomiast najnowsze płyty mistrza ukazują to nowe oblicze chińskich skrzypiec i ich ewolucję. Jia Peng Fang zaskakuje niezwykle ciekawą interpretacją europejskich utworów klasycznych¹⁵, czym dowodzi, że jego muzyka jest genialnym przykładem zarówno ewolucji tradycyjnego instrumentu, jak i przenikania kultury Zachodu do Państwa Środka.

¹⁴ Zhuangzi twierdził, że muzyka jest mostem między ludzkim umysłem a naturą i jest to połączenie bliższe mistyce niż racjonalizmowi. K. De Woskin, *Dawna chińska muzyka a pochodzenie terminologii estetycznej* [w:] *Estetyka chińska...*, s. 70.

¹⁵ Na szczególną uwagę zasługują płyty *Memories z Sonatą Księżycową* Ludwiga van Beethovena oraz *Holidays* z utworem *My favourite things*.

SUMMARY

THE NEW FACE OF *ERHU* AT A TIME OF THE INTERPENETRATION OF THE CULTURES OF EAST AND WEST: THE ARRANGEMENT OF “MY FAVOURITE THINGS” BY JIA PENG FANG

My Favorite Things is a song composed by the well-known Broadway duet of Richard Rodgers and Oscar Hammerstein in 1959. It became a one of most well-known jazz songs of the twentieth century. Its popularity has even spread to Asia in the twenty-first century. Lots of famous musicians like to arrange this piece of music for a variety of instruments.

This article focus on analyses of jazz standards arranged for *erhu* performed by the *erhu* master Jia Peng Fang. Following Confucius's saying that music comes from the heart, the article shows cultural influences in modern times. How are music cultures of the world evolving in a homogenized world?